

Till:
TCO: s Internationella chef
Helena Johanson

Stockholm den 3 juni 2014

Rapport från resa till Colombia den 11-18 maj 2014

- för att studera hur TCO-LO-NIR:s projekt Colombian Labour Market Programme - för att stärka dialogen mellan arbetsmarknadens parter - fortskrider två år efter att arbetet avslutades.

Genomfört med bidrag från TCO:s Internationella Stipendiefond till minne av statsminister Olof Palme.

Bland Bogotás taxichaufförer går staden även under namnet *Huecotá* (från spanskans *hueco*, hål). Efter några taxiresor i den colombianska huvudstaden - kollektivtrafiken lämnar mycket i övrigt att önska för stadens åtta miljoner invånare – förstår man varför. Hålen i gatorna i *Huecotá* är många och stora och finns överallt, i bättre som sämre kvarter. Taxibilarna tvingas bromsa in för att krypa över eller kryssa förbi håligheterna. Inte hål på grund av gatuarbeten, utan eftersatt underhåll. Hål på grund av bristande skatteuttag och utbredd korruption. Även den colombianska arbetsmarknaden är full av håligheter: arbetsrätten är svag och utväxlingen på arbetskraftsinsatsen låg. Hela 55-60 procent jobbar inom den informella sektorn. Den öppna arbetslösheten är dessutom 7,8 procent (2013). Knappt fem procent är fackanslutna. Kollektivavtalen har minskat de senaste åren och istället har det blivit vanligare med så kallade ”Pacto Colectivo” (*kollektiv pakt*) – ett juridiskt skyddade avtal direkt mellan arbetsgivaren och en grupp arbetstagare utan att en fackförening blandas in som förhandlingspart.

Mellan 2002 och 2012 genomförde TCO, LO och Näringslivets Internationella Råd (NIR) projektet *Colombian Labour Market Programme* tillsammans med sina colombianska motsvarigheter. Projektets övergripande mål var ”att stärka relationerna och dialogen mellan parterna för att få till stånd mer effektiva och produktiva förhandlingar”. Eftersom ”en arbetsmarknad som domineras av respektfulla relationer... i sig [är] ett bidrag till en starkare samhällsekonomi”.

När projektet började 2002 var det så illa ställt med relationerna att representanter för arbetsgivare och arbetstagare inte ens kunde sitta ned vid samma bord. Än mindre förhandla med varandra. Det var snarare regel än undantag att en förhandling slutade i trepartssamtal med regeringen. En situation Johan Schmidt, projektledare för TCO-LO-NIR-initiativet, beskriver som ”pajkastning”; där den ena parten lade ett bud och den andra ett bud så långt ifrån det första att det aldrig gick att komma överens. Förhandlingen fördes därmed vidare till regeringen och eventuellt till Medlingsdomstolen.

Sverige-Colombiaprojektet avslutades för två år sedan. Vad har hänt sedan dess? Hur har det gått, och hur har man arbetat vidare? Har de tio åren gjort någon skillnad?

Innan jag redogör för intervjuerna med parterna vill jag påminna om några viktiga händelser i Colombia under åren projektet pågick.

*En fredsprocess inleddes och sedan ett och ett halvt år förhandlar regeringen och gerillarörelsen FARC om ett slut på den väpnade konflikt som pågått i flera decennier. Parterna har hittills kommit överens på tre av sex förhandlingspunkter.

*Antalet mord på fackliga företrädare var under många år högst i världen men har gått ned –

även om, enligt Internationella fackliga samorganisationen (IFS), 63 procent av alla mord på fackliga företrädare under 2012 skedde i Colombia.

*Colombias ekonomi anses idag vara en av Latinamerikas bäst skötta.

*BNP-utvecklingen har varit stark. Under 2010-2012 var tillväxten 4 respektive 6,6 och 4,2 procent.

*Landet har ansökt om medlemskap i OECD.

Men en fortsatt stark ekonomisk utveckling och positiva prognoser förutsätter en fungerande arbetsmarknad. Sveriges biståndsminister Hillevi Engström uttryckte nyligen att ”öppna och inkluderande marknader skapar fler och bättre arbeten samt högre inkomster och välstånd”. Förhandlingar och avtal på arbetsmarknaden blir därmed viktiga för att undvika konflikter, konfrontationer och strejker.

Under min vecka i Bogotá intervjuade jag dels representanter för de tre centrala fackliga organisationerna CUT, CTC och CGT, dels arbetsgivareorganisationen ANDI. Jag träffade även representanter för det medlingsnätverk som startades för två år sedan. Vidare en tjänsteman vid arbetsmarknadsdepartementet med ansvar för frågor om internationella relationer. Samt biståndschefen vid den svenska ambassaden.

Redan innan avresan intervjuade jag projektledaren Johan Schmidt, som satte mig in i hur arbetet utvecklats under åren och pekade på framsteg och svårigheter. Även min första intervju på plats i Bogotá, med svenska ambassadens biståndschef Emma Nilenfors, handlade om detta. Hon var när projektet sjösattes 2004 Colombiahandläggare på Latinamerikaavdelningen vid Sida i Stockholm. Till Svenska Ambassaden i Bogotá kom hon våren 2009.

Det största steget framåt, menar hon, var när projektet nådde ut på regional nivå och företagsnivå där ”det fungerat bättre och varit bra för både fack och företagare”. Frågan var hur parterna ”skulle kunna nå dit tillsammans utan att gå clinch”. Emma Nilenfors menar att de svenska parterna kunnat visa ”att, och hur svenska fack och arbetsgivare jobbat med det här”. Man kan hoppas att de svenska representanterna passat på att till sina colombianska parter dela ut LO-TCO Biståndsnämnds skrift i spansk översättning, *Orígenes del movimiento sindical en Suecia* (Fackets ursprung i Sverige). Där en koncis text tillsammans med ett rikt historiskt bildmaterial, som går mer än hundra år tillbaka, beskriver en arbetsmarknadssituation som i mångt och mycket påminner om den vi idag ser i Colombia. Emma Nilenfors framhåller att en positiv utveckling för projektet är att Colombias arbetsmarknadsminister Rafael Pardo informerats om projektet, och att det på politisk nivå finns en del på gång. Enligt henne ser regeringen nu över saker som

”förstaanställningsvillkor, pensionslagstiftning, att få har rätt till pension... hela det sociala välfärdssystemet. Vilket är kopplat till att Colombia vill komma med i OECD”.

Hon framhåller också att i de frihandelsavtal Colombia nyligen skrivit med USA och EU – och som trädde i kraft 2012 och 2013 – har parterna ställt krav – framför allt USA - på bättre fackligt skydd. Men den fackliga centralorganisationen CUT tillbakavisar att det skulle haft någon effekt. I marsnumret av sin tidning *Informativo* beskrivs kraven som ”ett fiasko” och en papperstiger. Demonstrationerna mot billig import av amerikanska jordbruksprodukter har samtidigt varit både stora och våldsamma sedan hösten 2013.

Mitt samlade intryck av intervjuerna med de tre fackliga centralorganisationerna och arbetsgivareföreningen är att parterna är överens på en punkt. Att man nu, till skillnad från tidigare, kan sitta ned vid samma bord och diskutera och förhandla. Fast fortfarande slutar det ofta i trepartssamtal med regeringen.

Huvudsyftet med projektets andra fas, från 2004 till 2007, var att decentralisera centralorganisationernas arbete till regional nivå och vidare ut på de enskilda arbetsplatserna.

Hur det arbetet gått råder det delade meningar om. Mest kritisk var CUT, som menar att, utöver att parterna kan sitta ned gemensamt vid förhandlingsbordet, har inte mycket hänt. Medan däremot både CTC och CGT (den sistnämnda kom med sent i projektet, 2008) pekar på framsteg. Arbetet beskrivs redan vara igång regionalt och lokalt med workshops, utbildning och förhandlingar. Goda exempel omtalas även om resultaten så här långt sträcker sig till enstaka lyckosamma fall där förhandlingar, samtal och/eller utbildning kunnat genomföras på ett konstruktivt sätt och med positivt resultat. CUT å sin sida hänvisar istället till det låga totala antalet tecknade kollektivavtal, den ökande förekomsten av *pactos colectivos* och en närmast total frånvaro av centrala kollektivavtal – förutom bland lärare och bananarbetare. Yrkesgrupper för vilka man kunnat kringgå den lagstiftning som annars i detalj reglerar fackföreningarnas interna struktur mot företags- istället för sektorsfack. Vilket medför ett söndrat system med en mängd fristående fackklubbar som inte sällan dessutom splittras sinsemellan av inre partipolitiska strider.

Att Colombias nuvarande starka ekonomiska utveckling i en växande globaliserad handel skulle kunna pressa parterna i projektet att bättre organisera arbetsmarknaden med bland annat kollektivavtal tror inte CUT på. I intervjun med Diógenes Orjuela tar han som exempel stängningen månaden innan av en anläggning för ihopmontering av bilar. Fabriken flyttades utomlands när facket krävde bättre villkor för sina medlemmar. Något som i sin tur berörde tusentals ytterligare jobb bland underleverantörer.

Vilket för oss in på projektets mest konkreta resultat: realiserandet av ett medlingsinstitut, där det svenska Medlingsinstitutet står som förebild.

Vid ett av studiebesöken i Sverige besökte parterna myndigheten, vars tre huvuduppgifter även kan ses som användbara i ett colombianskt perspektiv:

- *att verka för en väl fungerande lönebildning
- *att medla i arbetstvister
- *att ansvara för den officiella lönestatistiken

Något som kan liknas vid den svenska myndigheten Medlingsinstitutet har av flera skäl ännu inte kommit till stånd, det handlar om ekonomiska och politiska skäl som om partsoenighet. Vid intervjun med chefen för byrån för samarbete och internationella relationer, Gloria Gaviria på colombianska arbetsmarknadsdepartementet tillbakavisar hon dessutom Emma Nilenfors uppfattning att departementet skulle ha informerats om det svenska Medlingsinstitutet. Fast intresset finns menar Gloria Gaviria när hon får höra vad myndigheten arbetar med, och hon ber mig skicka en länk eftersom ”det låter så intressant”. Fast ett embryo till ett Medlingsinstitutet finns sedan ett par år i form av ett löst sammansatt nätverk, La Red de Mediadores (medlarnätverket), där det idag ingår 32 representanter från de fackliga centralorganisationerna och arbetsgivareorganisationen. Representanterna - ofta akademiker, till exempel jurister inom arbetsrätt - kallas in för att dels arrangera workshops för parterna i procedur och teknik vid förhandlingar, dels som ett direkt och personligt stöd vid förhandlingar.

De colombianska arbetsmarknadsparterna har under projektet också tagit fram en tjock manual för hur man förhandlar. Vilken varit ett principiellt viktigt dokument för parterna enligt Johan Schmidt. De har velat ha ett tryckt dokument att använda som konkret verktyg vid förhandlingar och utbildning.

Samordnande för medlingsnätverket är Carlos Guarnizo. Han hjälper mig att träffa två representanter för CTC och ANDI. Luz Sanchez från CTC berättar att verksamheten är igång på många platser i landet och att man når ut regionalt. Hon nämner goda exempel med bra resultat både vad gäller förhandlingar och utbildning. Men hon menar att antalet personer i nätverket behöver mångdubblas för att kunna möta de behov som finns.

Representanten för arbetsgivareorganisationen ANDI, docenten i arbetsrätt Martha Monsalve

ger en litet annan bild. Hon menar att nätverket visserligen har potential för sin uppgift och instämmer i Luz Sanchez uppskattning att nätverkets personella resurser kraftigt behöver förstärkas. Problemet från ett arbetsgivareperspektiv är, understryker Martha Monsalve, att nätverksarbetet inte når ut till ANDI:s medlemsföretag. Hon beskriver ANDI – där hon sitter i styrelsen – som en toppstyrd organisation där hon länge men utan framgång försökt få till stånd ett möte med ANDI:s ordförande för att diskutera frågan och hitta lösningar. Martha Monsalve menar att en väl fungerande arbetsmarknad inte bara är viktigt för de enskilda parterna utan också för hela ekonomin och landet. Hon är även kritisk till att ANDI lagt ut sin medverkan i projektet på en konsult, vilket hon menar är ett skäl till att arbetet tappat fart inom ANDI.

Ytterligare ett möte med tre representanter från CUT i medlingsnätverket var inplanerat, men ingen av dem dök upp. När kansliet sökte dem visar det sig att alla fått förhinder. Utöver misstråningen med att mötet inte blir av visar det samtidigt på den misstro och det ointresse som är märkbar vid intervjun med CUT:s representant. Samtidigt som samtliga representanter jag träffar uttrycker både tacksamhet och uppskattning för projektet, har man olika uppfattning om vad det lyckats åstadkomma. Även om CUT är mest öppet kritiskt så är det vare sig mot projektets avsikter, eller de svenska parterna. Utan mot situationen i sig i Colombia, präglad av svaga fackliga organisationer på grund av låg organisationsgrad – vilket också innebär svag legitimitet - med få kollektivavtal, och en informell sektor som räknar fler än hälften av den arbetsföra befolkningen. Det är därför inte förvånande att CUT:s främsta prioritering nu, enligt Diógenes Orjuela, är att genomföra planerade rekryteringskampanjer.

Det sammantagna intrycket av TCO-LO-NIR-projektet är att det under de tio år det pågick ändå hände mycket, och att det hos de intervjuade finns en medvetenhet om vikten av strukturellt arbete. Samtidigt är situationen bräcklig och en lång väg återstår. Att förutsättningarna för fackligt arbete i Colombia varit minst sagt svåra – och fortfarande är det - understryks av, som ett exempel, att jag vid två tillfällen när jag erbjuds skjuts med fackliga representanter eskorteras av livvakt till en skottsäker SUV (vilket ingår i det nationella skyddsprogrammet för fackliga ledare).

Som jag skrev inledningsvis befinner sig Colombia i en gynnsam utvecklingsfas och landet räknas till de ekonomiskt starkaste i Latinamerika. Fredförhandlingar med gerillan pågår och framsteg har gjorts, samtidigt som landet förhandlar om medlemskap i OECD. Men även om de förhandlingarna skulle falla på plats är arbetet för en fortsatt stark ekonomi avhängig en arbetsmarknad som fungerar effektivt och utan större konflikter. Vilket i sin tur förutsätter att dialogen och relationen mellan arbetsmarknadens parter fortsatt stärks; att man uppnår samförstånd, och i sin förlängning anständiga arbetsvillkor med en lön det går att leva på.

Gert Lundstedt – Frilansjournalist

Följande personer är intervjuade:

Jenny Galvis – koordinator för projektet (Comité coordinador) för ANDI (Asociación Nacional de Empresarios de Colombia).

Dra. Gloria Gaviria – Arbetsmarknadsdepartementet, Chef för byrån för samarbete och internationella relationer (Jefa de la Oficina de Cooperación y Relaciones Internacionales, delegada por instrucción del Viceministro José Noé Ríos).

Carlos Guarnizo – koordinator för La Red de Mediadores.

Miryam Triana - generalsekreterare CGT (Confederación General de Trabajadores de Colombia).

Martha Monsalve – docent i arbetsrätt, representant för ANDI i LA Red de Mediadores, president för ILTRAS (Instituto Latinoamericano de Derecho del Trabajo y de la Seguridad Social) och president för ILERA (International Labour and Employment Relations Association)

Luis Morantes – ordförande för CTC (Presidente del Confederación de Trabajadores de Colombia)

Emma Nilenfors – biståndschef på Svenska Ambassaden i Bogotá

Diógenes Orjuela – direktör för internationella relationer vid CUT (Central Unitaria de Trabajadores de Colombia)

Luz Sanchez - ingår i la Red de Mediadores som representant för CTC

Johan Schmidt - projektledare

Källor:

Delegationsresa till Colombia – 25-28 september 2011

Financial Times

Landguiden – Utrikespolitiska Institutet

Regeringen - <http://www.regeringen.se/sb/d/12427/a/240727/m/mail>

Swedish support to Colombian Labour market Program – 2012/05/01